

האנוסים ה'אברהמיסטים'

דבורה מן

מסע בעקבות
סיפורה המופלא
של תנועת
ההתייהדות
בטרנסילבניה

באמצע המאה ה-19, אי שם במקום שכוח אל בטרנסילבניה, בכפר בשם בוזוד-אויפל, ליד נחל קושמוד הסגור על ידי שרשרת הרים, התרחשה תופעה מופלאה. בני הכפר, כ-700 נפש, נהגו להתכנס בימים הנוראים ובמועדי ישראל במעבה היערות ולשאת את תפילתם. מה פשר התופעה הזו ומתי החלה? לנושא זה נחשפתי בהכנות למסע אל העולם היהודי ברומניה - טרנסילבניה. תופעה זו החלה כבר בשלהי המאה ה-16, כאשר לדעת חוקרים החלה בקרב בני שבט הסאקאיים שנחשבו כצאצאי הכוזרים שהגיעו לטרנסילבניה. באותם ימים החלו ביטויי כפירה בדת הקתולית ובמסגרת הכנסייה, והיו כאלו שמצאו מענה באמונה היהודית כפי שהשתקפה בחמשת חומשי תורה ובספר תהילים. מי יום ונהיג את התנועה שנקראה בלשון גנאי על ידי הנוצרים הקתולים 'תנועת ההתייהדות'? היה זה אנדראש אושי, אציל עתיר נכסים מהכפר סאנט-ארז'אבאט (Szenterzsebet), אשר שלח את בנו המאומץ שמעון פאצ' להולנד אל הרב יהודה לוי ללמוד עברית, דינים, תפילות, ספרות רבנית, מחשבת ישראל ותלמוד. הוא למד שם במשך 17 שנה ומשם נדד לצפון אפריקה ולאטליה. למרות רדיפת החוגים הקתוליים את בני הכת המתיהדת, גדל מספר המצטרפים לתנועה, ותוך זמן קצר הצטרפו תושבי 32 כפרים, החלו להתכנס בשבתות ושמו על השבת בהקפדה ואף על קידוש לבנה. בשבתות ובחגים התכנסו לתפילות שחרית, מוסף, מנחה וערבית. אנדראש אושי תירגם את סידור התפילה להונגרית ומנהיג דתי אחר החל בתרגום ספר תהלים מעברית להונגרית. תהליך זה החל במאה ה-16 והגיע לסיומו אצל חלק קטן

באקט הגיור במחצית המאה ה-19. מחשש מהלשנות, הם הסתירו את מנהגיהם הדתיים וסירבו לארח נוצרים בבתיהם. היהודים מצידם לא ראו בהם יהודים, במיוחד לאור העובדה שלא כולם עברו ברית מילה. כדי ללמוד הלכות, שלחו המתיהדים

את בניהם ובנותיהם לעבוד אצל היהודים. היו גם דברים מוזרים, כגון נישואים כפולים: בבוזוד-אוי-פאלו נהגו המתיהדים להינשא באמצעות הכומר המקומי ולאחר מכן נישאו בחופה וקידושין. במאה ה-19 החלו נשותיהם לקצר את שערן ולכסות את ראשן. כששמעו על גורל עשרת השבטים, החלו לייחס עצמם לשבטים האבודים. הם התפללו לכיוון ירושלים והדליקו נרות שבת, החמירו בדיני שחיטה ואכלו רק משחיטת שוחטים יהודיים. עדויות שנותרו מאותה תקופה מעידות עליהם שחיו על פי דיני היהדות במלואם ורק היה חסר טכס הגיור. ההזדמנות לכך ניתנה לאחר החלטת הפרלמנט ההונגרי מדצמבר 1867 על הענקת שיוויון זכויות מלא ליהודי הונגריה. מתיידי בוזוד-אוי-פאלו חגגו לשמע הבשורה ופנו לר' שלמה וולפינגר בבקשה להתגייר. המוהל של קהילת ארדו-סאנט-ג'ורג' ערך את טקס ברית המילה לילדים וזקנים כאחד. עם קבלת ההכרה בהם כיהודים מצד שלטונות המדינה, ייסדו את קהילתם 'קהל עדת ישורון דק"ק ב' או-פאלו תרל"ד'. חלק מבין קהילות ישראל התייחסו אליהם בתמיהה ובחוסר הבנה, אך היו רבנים כר' מנחם פאנעט זצ"ל, רבה של קהילת דו' שאמר שיש לראות בהם יהודים לכל דבר בדומה לאנוסי ספרד. במסענו עברנו במחוזות טרנסילבניה, במרמורש, ביקרנו בכפרים אותנטיים וסיפרנו את הסיפור המופלא והבלתי מובן של תנועת המתיהדים. כשאתה עובר שם ונפגש עם בני המקום, התמיהה היא עוד יותר גדולה, מה משך אותם, איכרים תמימים ופשוטים להיאבק על שמירת מצוות התורה?מה דחף אותם לשמירת מצוות למרות הרדיפות? אכן תופעה מיוחדת ומופלאה. המתיהדים הסאקאיים בטרנסילבניה שהתגיירו, עשו זאת באמונה שלמה וסבלו למען אמונתם יותר מ-300 שנה, אך מעולם לא חלמו ולא ציפו לתהפוכות הימים בתקופת השואה. משהחל תהליך הגטואיזציה, נאסרו מאות מבין המתיהדים והובלו לגיטו שבעיירה ארדו-סאנט-גורג. רבים מהם הובלו לאושוויץ, מעטים ניצלו ועלו לארץ ישראל, השתלבו במסגרות הציונות הדתית והפכו ליהודים לכל דבר.

ביבליוגרפיה: "תולדות תנועת ההתייהדות בטרנסילבניה-יצחק פרי (פרידמן) לתגובות, הערות ושאלות: דבורה מן, מנהלת 'בעקבות קהילות ישראל' mdvora@013.net בקרו בגוגל: wjcc בעקבות קהילות ישראל